

Wolfgang Escher
Ševa na krilima vjetra

Biblioteka *itd*

Svezak

201.

Urednik

Tomislav Zagoda

Wolfgang Eschker

**Ševa na
krilima vjetra**
roman

S njemačkoga prevela
Štefica Martić

*Proljeće je tu! Koje li sreće,
koje li utjehe dok se iznad tog
obiljem izmučena bitka,
potmule dosade u novo nebo
može čuti vika!*

I

*I još dugo je stajao mladić
i gledao prašinu kako se diže,
gledao je prašinu kako se rasipa,
i stajao tako bez misli*

Proljeće je otvorilo sve prozore. Van! Ništa drugo doli van! Van iz grada što ubija sva godišnja doba! Mimo prigradskih vrtova i njihovih, pristojnosti radi nasadenih grmova, gdje cvjeta filozofija vlasca, gdje su tratine njegovane škarama za nokte, militantno podšišane, uredno i kratko — milijun puta obezglavljivane.

Sad misliti na rat?!

Proljeće! I zrak je pun uskliknika! Posvuda miriše na poligamiju! Dođi u lavinama, radosti! Pupaljci praskaju po svim šavovima! Osinjaci tankostrukih osa i boćasti mravinjaci! Boćasti bokovi: djevojke su opet djevojke! I sve godinu mlađe!

Van i mimo! Kamo? — Svejedno! Tamo, u proljeće, u livadsku vrevu, u mlječiku, u glavočiku!

I moja krila šire svoju dušu: podoh u zelenilo. Vuklo me u zelenilo, kroz polja i njive i livade i šume. Lijevo i desno u plamenu bukti repica: svijetložuta — kri-

čavo žuta — žuta kao dunja. A omamljeni oblaci od žutoga mirisa potiskuju zadnje benzinske ispljuvke.

Tropoljni poljoprivredni sustav?: tamnosmeđi sag leži razmotan sve do na kraj obzora. Pokraj njega svijetlosmeđa, pod suncem u žuto izbljedjela marama. I na koncu, sočno zelena vrpca koliko trava visokog usjeva što će uskoro postati žitaricom.

S visokog sjedala svog traktora seljak rasprašuje bijelu kemiju i truckajući polako nestaje iz slike, ostavljajući za sobom širok, samopouzdan trag u otrovno zelenom usjevu.

Tamnosmeđim sagom u susret mu orući dolazi susjed — i on čvrsto sjedi u traktorskom sedlu — praćen jatom crnih vrana: crvi, rovci, ličinke.

Zec i jež, Dudek i Tetec Presvetli, traktor i motokultivator, a između njih — svijetlosmeđa, od sunca žuto izbljedjela marama.

Plodonosna zemlja.

Zlodonosna zemlja.

Na poljskoj rudini još vlada nered: kratke, zelene vlasti mlade trave sukljaju kroz dugačku, žućkastu, staru travu.

Priroda: *Ah, da, priroda! Prirodno priroda; prirodna priroda* je ta što...

Prirodno, od žute želje žeđa priroda: maslačak i kestogubica, žabnjak i forzicija, uljana repica i žuta jagorčika, žuti komorač, kaljužnica i žutocvjeti bjelokopitnjak. Poštansko žuto i schönbrunsko žuto, grozota

od žutine, grozota od zlatnine. Samo kemija može bolje? — Plastično žuto po prirodi.

Priroda: *Ah, da, priroda! Prirodno priroda; prirodna priroda* je ta što...

A iznad svega lebdjeli su i teturali žuti leptiri, njihali se i nadigravali, i žutim se omamljivali.

I one pristigoše, napljačkane i natovarene, obitelji nedjeljnoga prijepodneva, s kitnjastim kitama — ponosite žutoga! — sa žabokrijekom i jagorčikom, kestogubicama i maslačkom. Na svakih desetak metara obilježavale su puteve klonulim, omlitavjelim, žučkastim znakovima: požutjela Arijadnina nit. *Pjev žutoga cvijeta.*

Nema kokotića kojeg bi nosila livada. Nema bodljače što u visokome cvjeta žitu. Nema ni kičice što bi zasijana ležala na putu. Ni sočnoga kopljastog trupca da se tu zeleni. Ni mirisne hajdučke trave. Nema izblije-djele ljubičice. Ni makova cvijeta.

Ničega, Billingeru, što bi na livadi cvjetalo i što bi livadi prijetilo.

Sasvim gore na obronku, uz samu livadu — trula klupa, ko bankina, što ju zavještala Njemačka bank-in-a.

Ali, ono što ostaje, zavještaju pjesnici...

On bi tako slobodan pa zaposjede mjesto — posta zaposjednik, posjednik bank-in-e. A kako bi bilo, pade mu na pamet, kad bi za cijeli naš sunčani sustav bio nadležan samo ravnatelj jedne podružnice?

Pokraj njega roj mušica održavao je jednu od svojih skupština. Nesnosna banda! Pripali, dakle, cigaretu

i — cak! — upaljač za jednokratnu upotrebu na predodređenom mu putu: ZA OTPATKE.

Dolje je ležalo selo, baš kao da je sa svijetom sve bilo u redu. Nikakva ga tekućica nije mogla zamutiti: tamo se u meandrima, ugodno oku, provlačio potočić, prikrađao se kroz zeleno-šarene livade, kao pas koji slijedi trag, prvo se uvijao kao S, zatim gotovo oštro savijao, kao L, okretao se i u C-luku išao dalje, potom je formirao U, kao Saar kod Cloefa, prije nego što je u reguliranoj ravni, kao pravo I, napustio alfabet, uvlačio se u selo i nestajao u njemu.

Smjesta se obuzdah, suspregnuh svoje alfabetski nanižane misli i zagledah se u pred sobom na livadi, punoj krtičjih piramida, mušičavu igru jednoga kravljeg repa.

Iza livade — mala šuma, što će reći, zasađena šuma, u kojoj rastu latinska imena.

U Njemačkoj da ima šuma? — Samo zasađenih! Ništa osim golog zasada! I svi šumari — samo šumski krčmari! Parcele — parcelice — ćelijice. Pravokutne i numerirane. D 461. Ni jedan jedini otok starog drveća. Gola golomrazica.

Tu je! Konačno su uši dokučile! Iznad njega cvrkutanje i pjevuckanje, *klicanje i ćurlikanje*, isprva nježno podrhtavanje koje sve više prelazi u krešendo. On podiže glavu, ja podižem glavu, zabacuje ju unatrag, sluša koloraturni sopran: iznad nas je lebdjela ševa, siva nevjesta plavoga zraka, plava nevjesta sivoga zraka, sivoplava nevjesta plavosivog zraka, što krilima leprša u vjetar, ususret vjetru — ševa na krilima vjetra.

On ustane i napusti njemačku bank-in-u. Komad su puta glava i šija slijedile ševin let: Hanns-gledaj-u-zrak, kao u ciklusu Vogelerovih slika, samo što mu fali cilindar i štap. Hanns-oslušni-u-zrak pjevuckanje ševe, Hanns-gledaj-u-zraku ševu na krilima vjetra. Prepusti se padu, ševo! I opet se podigni! Koristi vjetar, uzlazni vjetar, silazni vjetar, za podizanje, za padanje... Oprez, potok!

Onda poprijeko preko livade, duž potoka. Trabunjao je poput turističkog vodiča. Obijesno je slijedio S, žabnjak i trubeljika, L je skratio, zatvorio ga u trokut, režuha livadna i potočarka, C se pretvara u D, žabokrijek (*banalni bjelokopitnjak* — tko to pak kaže, poštapa se aliteracijskim štapom), Saar kod Cloefa je preskočen — i stalno ta kestogubica, livade žute od kestogubica, krajolik pun kestogubica, cijeli svijet pun kestogubica — i duž I, ravno u selo.

Sunce je kraljevalo. Stajalo je na nebeskom svodu s mnogo bijelog oko sebe, kao jaje na oko. I da nije došao golemi *Oblak u hlačama* i progutao jaje — *Hladan tuš* bi bio prijeko potreban.

Prije nego što je prešao isoglossensku granicu prema selu, bez putovnice i bez iskaznice, dakako, brzo je ubrao još jednu tratinčicu, te se podvrgnuo ispitu spretnosti i pritisnuo *bradu na prsa poradi pričvršćivanja odličja na reveur*, baš kao da se tu radilo o ordenu za zasluge, klupskoj znački, limenoj glavi, zlatnoj ili crvenoj, osvojenom trofeju — u njegovom slučaju samo o tratinčici, kravljim jezikom olizanoj tratinčici

— a onda mu je, prije nego što se uopće mogao snaći, prva rašljasta lastavica prosvirala kroz otvorenu rupicu — *Proljeće, pa ti si!* — te se jednim saltom mortaleom okrenula iza njega i katapultirala se — s njim u istome smjeru, s njim složna u mišljenju — na kraj seoske ceste, kako bi tamo, u *Lipi*, najavila njegov dolazak. Gospode Bože, kakva li dočeka!

Ispred *Lipe* je stajala lipa, a ispod lipe nekoliko parkiranih automobila. U lipi su vrapci čučali i skakutali iznad (ispod, na, iza, pokraj, ispred i između) vrabaca te stvarali takvu buku kao da je upravo bio završen školski sat. Iza lipe — ulaz u *Lipu*.

On uđe. Zanimljivo je što novonjemački gastronomi podrazumijevaju pod *staronjemačkom seljačkom izbom*.

Za šankom su stajala tri najjača seoska rasplodna bika, okružena svekolikim muhama iz bliže i dalje okoline, i razvlačila ondje svoj zajuttrak: pivo i rakiju — pivo i rakiju.

U kutu, iza stakla — trofeji, pokali, povelje: dvije druge i tri treće nagrade na uskršnje-spasovsko-duhovskom turniru. Ispred njih obvezatna fotografija: peptorica stoje, trojica čuče, dvojica leže. (A duhovno ih oko vidi u kratkim hlačicama i srasle sa zemljom kako se spotiču preko subvencionirana repišta.)

Ovdje je trebalo imati propusnicu, kupiti ulaznicu, pokazati znak raspoznavanja, pogoditi pravu lozinku. Jer, tu su stajali oni koji su uvijek tu stajali. Tu

se posjedovno mjesto žilavo branilo. Tu svaki novopridošlica remeti mir nedjeljnih navika i biva promišljan pogledima koji mogu i ubiti, pogledima straha i agresivnosti, znatiželje, a u najboljem slučaju — očkivanja.

Odlučio se za lozinku, pa upita za seljačko pravilo dana, no kako se činilo da je spona s rodnom grudom i narodnim običajima već bila pokidana, na koncu sâm moraše dati odgovor:

*Trećega svibanjskog dana
drugi je prošao već odavna!*

Kad im je još otkrio da to pravilo vrijedi za cijeli mjesec, i formalno se čulo kako melju njihovi mehanizmi na rakijski pogon.

I dok su oni provjeravali dotični primjer, on prođe u unutrašnjost *staronjemačke seljačke izbe* i izabra mjesto kraj prozora. Naručio je i dobio:

Consommé 'Vermicelles' — Bistru juhu s prilogom *Sauté a la Stroganoff* — Teleći medaljoni s pečenim krumpirom

Pêche Melba — Kompot od bresaka iz staklenke.

Prohujalo s vihorom — puno je toga. Ipak, kamo? Tko to već pita? Tko već pita, kamo? Pa negdje na koncu mora ostati? Ne zanima li te to? Pa i da si baš prošao *trava-krava-mlijeko-stazom*? I da te proljeće odvratilo? Uopće ne bi to primijetio?

Ili korijen-cvijet-plod-brašno-putem?

Puno je toga vjetrom zameteno. Puno toga vjetar vraća i natrag.

Staronjemačke seljačke izbe slabo su posjećene. Za jednim stolom u kutu seljaci su klepali skat*, kao za dokaz da se skat ne može klopati. To su bila još vremena kad je cijelo selo, na apel zvonom, složno koračalo u crkvu, i jedan sat je vladala tišina: Bogu hvala!

Koso od njega šutjelo je dvoje supružnika, zanimjelih i onijemjelih, i stalno i trajno za i o-nijemjelih. Sumnjičavo su osluškivali svoju nijemost, dok im se dijete u drugom kutu zabavljalo fliperom. I na koncu, sa šešikom i u konfirmantskoj odjeći, na svom stalnom mjestu između zahodskih vrata, i seoski glupan. Stajao je tamo kao smjerokaz između nje i njega, između *On* i *Ona*, i ozbiljno brbljao sam za sebe, razgovarao sa sobom i svojom *Fantom*.

Vani, ispod lipa, jedan automobil jurnu tako naglo da mu šijom prođoše žmarci. Uznemireni se vrapci razletješe. Grmlje obori uši. Prašina se zakovitla i — opet se sleže: kao da se ništa nije ni dogodilo (*gledao je prašinu kako se diže, gledao je prašinu kako se rasipa*). Grmlje opet zauze prvobitni položaj. Vrapci se vratiše u lipu. *U kuhinji opet poče cvrčati pečenje; kuhar dade mladiću takav šamar da ovaj vrisnu*, a on sam konačno proguta žmarce.

Već se primicao gostioničar sa svojim pladnjem:
Svinjska potrbušnica? — Ja! (on)
Teleća glava? — Ja! (ona)

---

* Kartaška igra — op. ur.

Pečeni picek? — Ja! (ono; no prvo će završiti s fliprom).

Onda opet šutnja, kao iz škrinje za duboko smrzavanje.
Govorna lijenost.

Izražajno siromaštvo.

Misaona nesposobnost.

Emocionalna praznina.

Upravo se borio s posljednjom polutkom breskve kad se izletnički autobus riješio svog nedjeljnog tovara: gačući, dahčući i ključajući u prostoriju se ugegaše svrake, patke, prepelice, pilići i guske — ukrućeno i raskrećeno trideset puta torta od sira sa šlagom, i natrag.

A onda su stali grepsti, ne čekajući čak ni kavu. Stiže i ona, uglavnom beskofeinska, k praznim tanjuri-
ma, samo još s mrvicama od kolača i masnovlažnom podlogom za torte.

“Kocke mi šećera uvijek trebaju za moje kapi”, i strpa sve u vrećicu.

Jedan upitnik, gore zaobljen i dolje zaobljen, zakvačen uz jedan uskliknik, ide u smjeru šanka, gdje se veselo raspituje za zahod.

“Lijevo od onog tamo gospodina!”

Treba li mu dati napojnicu ili ne?

A za to se vrijeme ostatak autobusa, oni pjevozovni, formira u kor: *Nunc Maius advent!*

Van iz živinarske udruge! Samo dalje od tog prhanja!
Mimo stražnjeg stola na kojem još uvijek leži cijela družina upotrijebljenih vilica za kolače, spremnih za

pranje. Mimo šanka gdje se raspravlja o tome postoji li i za prvi ("Ja mislim na prvi od svih!") svibanj neko seljačko pravilo.

I on se brzo oprosti jednom drugom izrekom:

U MJESECIMA SA R NE TREBA SE KLATI!

Sad su imali cjelotjednu kost, od nedjelje do nedjelje nešto za glodanje.

I mimo zbunjenosti!

Mimo lipe, gdje su vrapci još uvijek održavali svoje živ-živ-zborovanje: *O, lipo pravednosti!*

Van i mimo, i natrag u svibanj. Samo van odavde, i natrag kući!

Ovaj put dopuštenim putem, asfaltiranim livadskim putem, betoniranom poljskom stazom.

Hej, kako se samo uvija kralježnica.

Pozor! Manevar pretjecanja! Srednja traka neprohodna: trkač trči po svoj život. *University of California.*

Univerzalno ga je ovio oblakom znoja i ostavio ga za sobom bez daha: zadržavao je zrak, sekundama dugo, a onda je konačno prasnuo, kao što u svibnju praskaju pupoljci.

Kako praskaju pupoljci u svibnju! Jorgovan i Jurjevdan! Dvije djevojke, obje u mini-miniju, u bluzicama od ničega, a ispod njih svačega, kruže svojim asfaltnim stazama, a on zvižduće za njima kao zlatna vuga: zrak, svjetlost i sunce, k tomu još i svibanjski kesteni, s tisuću i jednom erekcijom.

Tako dođe putem zdesna i okrenu na podatni-polj-

ski-potom-put, Hanns-sanjaj-u-zrak, *ljubavnu svetkovinu*, — a i ona je opet bila tu, siva nevjesta plavoga neba, plava nevjesta sivoga zraka, ševa, nošena krilima vjetra — *i svojim se šarenim pjesmama blaženo uspinjala u zrak.*

I povuče ga za sobom, Hanns-gledaj-u-zrak, Hanns-sanjaj-u-zrak, a on je slijedio dvije mini-djevojke, i izgubio ih iz očiju, i iz glave.

Šu-tii! Šu-tii, tužila se nevidljiva ptica. No grupa *nekapjevakomejepjesmadata* čuje samo sebe (*i inače ništa drugo*) te i dalje ide zeleno-zelenom šumom i uopće je se ne doimaju strojnički plotuni g. Pere Djetlića, tog posljednjeg stalnoga gosta naših šuma.

Na poljskoj međi, ispod trninina šiblja i bazgina grma, stari kolski kotač — tehnika ga nadišla, priroda nadrasla, ljudi zaboravili.

I još jedanput gore, k ševi na krilima vjetra! Lebdjela je gore i pjevala, razapetih krila, u vjetar i vrijeme, i livadske kosce. Sve jače je večernji koncert vrtnih kosilica nadglasavao cvrkutanje i pjevuckanje, *klicanje i ćurlikanje*, podrhtavanje i odzvanjanje, dok konačno nije sasvim pobijedio: još uvijek se nađe po koja nepokošena travčica.

Na *malom komadu ledine*, u podnožju nebodera (Dürer je bio rasipnik!), pokraj grma žutih forzicija, sjedila je u večernjem suncu starica i plela, i plela, dva pravo — dva krivo, dva pravo — dva krivo, svoj najduži na svijetu šal, kao da je za knjigu rekorda.

Iako je svaki stan u neboderu imao balkon, ipak je Wanda Aust — osamdeset jedna godina, udovica, četvrti kat, ulaz B, drugi stan lijevo — običavala za dugih toplih večeri sjediti na malom komadu ledine, dakako bez cvijeća, u blizini ulaznih vrata, i plesti svoj šal. Tu i tamo dizala bi oči sa svog rada i gledala za konjskom zapregom što je, širokim ljetnim putem, polako promicala pokraj njezine kolibe, a preko puta kolibe vidjela je prenapunjeni štagalj, gledala je seljaka kako i dalje dovlači tovar za tovarom, i dalje puni štagalj, zatrpava ga i preko sljemenske grede. Stoj! Ne više, dosta je! — htjela mu je doviknuti kad je zatrpana sovina rupa, nakon čega su miševi i štakori povelili kolo. Stoj! — htjela je viknuti, no bilo je prekasno, sova više nije bilo, preparirane su čučale kod gostioničara Schmückera; i nakon što je sljedeća žetva podbacila, sve je brzo išlo nizbrdo, a njegove noge odavno više nisu imale oslonca, onda kad su visjele o sljemenu. Stani! — htjela mu je još doviknuti, po drugi put — Stani! — još jednom — Stani! — no odavno je već bilo prekasno.

Odmah nakon seljakove smrti, muževljeve, napustila je Wanda Aust imanje i — kao i mnogi u to doba — *otišla na Zapad*, i jednog dana došla u ovaj grad. Stani! — htjela mu je doviknuti, i treći, i četvrti put, ali svaki put je bilo prekasno. “Wanda”, odgovarao joj je on s osmijehom koji je otklanjao sve njezine bojazni, *“tvoje je srce tak čisto kak Job. Ono more biti da je tak lahko kak ševa koja se diže v bistro nebo.”* Duboko je uzdisala, odrijemala bi frtaljčić sata, a onda dalje plela svoj cjeloživotni šal, razmjenjivala bi po koju riječ o vremenu s onima koji više nisu imali

vremena, pozdravljala bi prolaznike i plela, pozdravljala dolaznike, kimala glavom i...

“Dobra večer, Wanda”, reče joj on, “uplićeš li se u raj?”
“Pazi da tebe ne upletem u pakao, ti pogani jeziče!”
Još uvijek je znala duhovito doskočiti. Voljela ga je, a i on je volio nju, i znao je, komad šala je i za njega. Zadovoljstvo vožnje dizalom: gore i dolje, gore i dolje, uzdol i nizdol svih katova, sa zaustavljanjem ili bez zaustavljanja, i uvijek s istim ukrućenim grafitom na zidu dizala.

On izlazi na devetome katu. Deveti kat, ulaz C, posljednji stan lijevo. Otvara balkonska vrata i upušta vrijeme u stan. Zatim sjeda u naslonjač i uključuje radio. U međuvremenu su, čuje, osnovane takozvane vježbališne tvrtke, koje trebaju makar usporiti, ako već ne i potpuno spriječiti proces otuđivanja nezaposlenih od poslovnoga svijeta.

Točno u osam — kao i drugdje — počinje se s radom u tim prividnim tvrtkama. Osam sati dnevno, ili trideset osam sati tjedno, nezaposleni prodaju nepostojećim tvrtkama nepostojeće stvari, samo da bi egzistirali.

Je li ovaj svijet svijet rada? Je li onaj tko je bez radnog mjesta također i bez svijeta?

Još jedanput izlazi na balkon. Mimo stola na kojem su još ležale subotnje novine s poslovnom ponudom i potražnjom.

BILD javlja: U usporedbi s prethodnim mjesecom broj nezaposlenih u travnju porastao je za 1,8%, javlja FAZ.

On stoji na balkonu na devetome katu velegradskoga, periferijskog nebodera i potpuno je svjestan da stoji na balkonu na devetome katu velegradskoga, periferijskog nebodera.

Stoji na balkonu i preko raskrižja i niskih građevina novoga tržnog centra gleda lanac visokih zgrada preko puta njega.

Kao kulise, mislio je, za neki suvremeni komad: bridovite i uglaste, stupnjevite i stepenaste, uzdižuće i padajuće, gore, dolje, uzbrdo, nizbrdo, zgrade-planine.

Lako bi se, odavde gledano, moglo uspeti uza stube, popeti se uz neboderska brdašca i brda, osvojiti vrhove, dokučiti najviše — čak i bez čizama-od-sedam-milja.

Sve je samo pitanje perspektive, mislio je, a onda je pogledao susjedni balkon. Moglo bi se preskočiti...

... kad ne bi bilo baš na devetom katu. (M. bi se itekako začudila! Ili možda i ne bi? — Tko zna.)

Još dugo je stajao bez misli, i kad se nagnuo još više ulijevo, vidio je ulicu kako se ulijeva u autocestu, kako s dvije trake napušta grad, još komadić puta praćena trakom nebodera, što je kao jezik lizala krajobraz, ugrizala se u zelenilo, i u njemu nestajala.

Sa zapada dođoše oblaci. U daljini je zavijala sirena hitne pomoći. Neprekidno radi nesreća. Bez pauze, bez odmora.

Smjena smjene: Gdje je ostala sreća? — Devet katova niže?

Želio bih da sva živa bića mogu biti oslobođena bola!

3. svibnja: Što je sreća? — postavlja u svoj dnevnik pitanje i ne dobiva odgovor.

Vani se mjesec povlačio za oblačni zastor. No ipak se odmah zatim opet pojavio; naviknut na uspjeh, uspjehom razmažen, taj glumac još jedanput pokaza svoje lice, pa ponovno i ponovno, sve dok se, nakon nekoliko novih zastora, za ovaj put nije sasvim izgubio iz neboderskih kulisa, nestao iza oblačnog zastora. *Laku noć, Jean-Pierre, stari kućni prijatelju.*